

Sosial validitet og anvendt atferdsanalyse

Christoffer Eilifsen og Monica Vandbakk
OsloMet – storbyuniversitetet

Å vurdere sosial validitet innebærer en subjektiv bedømmelse av formålet med, prosedyren til og resultatet av tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper. En slik vurdering kan gjennomføres i tillegg til en mer objektiv kvantitativ måling av et tiltaks effekt på atferd, og vurdering av sosial validitet blir tidvis nevnt som et definierende trekk ved anvendt atferdsanalyse. Denne artikkelen tar sikte på å gi en presentasjon av begrepet sosial validitet ved å (1) definere begrepet og gi en kort fremstilling av begrepets bakgrunn, (2) gi eksempler på hvordan sosial validitet vurderes innen anvendt atferdsanalyse, (3) beskrive noen argumenter for hvorfor sosial validitet er viktig og (4) utforske sosial validitet sin relasjon til moralfilosofi. Avslutningsvis diskuterer vi noen begrensninger ved sosial validitet, for å deretter argumentere for at vurderinger av sosial validitet i større grad bør inkluderes i beskrivelser av tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper gjennomført i Norge.

Nøkkelord: sosial validitet, moralfilosofi, anvendt atferdsanalyse

Å vurdere sosial validitet innebærer at det innhentes tilbakemeldinger om tiltak basert på atferdsanalytisk prinsipper fra andre enn fagpersonene som utformer tiltaket. Tilbakemeldinger kan for eksempel innhentes fra personer som tar del i slike atferdsendrende tiltak eller fra andre personer som berøres av tiltaket, slik som disse personenes foreldre eller lærere. Begrepet sosial validitet vies typisk en del plass i engelskspråklige introduksjonsbøker til anvendt atferdsanalyse og i andre fora der anvendt atferdsanalyse presenteres (Cooper et al., 2020; Lerman et al., 2013; Martin & Pear, 2015; Morris, 1992). Det finnes også en moderat mengde litteratur på engelsk som har sosial validitet som hovedtema (e.g., Carter, 2010; Foster & Mash, 1999; Gresham & Lope, 1996). I artikler som fremstiller empiriske studier innen anvendt atferdsanalyse i engelskspråklige tidsskrifter er en vurdering av sosial validitet ofte, men på langt nær alltid inkludert. For eksempel, i det i skrivende stund siste

publiserte nummeret av *Behavior Analysis in Practice* (2/2020) og det siste publiserte nummeret av *Journal of Applied Behavior Analysis* (2/2020) vurderes sosial validitet i henholdsvis ni av 19 og 14 av 33 artikler som presenterer data fra tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper.

Også innen norsk atferdsanalytisk litteratur benyttes begrepet sosial validitet ofte, både i empiriske artikler som omtaler tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper (e.g., Arntzen et al., 2011; Berge et al., 2016; Jullumstrø, 2017) og i bøker som gir en introduksjon til anvendt atferdsanalyse (Isaksen & Karlsen, 2013). To nylig publiserte norskspråklige artikler har sosial validitet som hovedtema. Den ene artikkelen er en undersøkelse av hvorvidt vurderinger av sosial validitet rapporteres i empiriske artikler i Norsk tidsskrift for atferdsanalyse (NTA) (Løkke et al., 2020). Den andre artikkelen omtaler resultater fra målinger av strukturvaliditet og reliabilitet for en skala ment til å vurdere sosial validitet (Strømgren et al., 2020). Det finnes derimot, så vidt vi vet, ingen norskspråklig tekst som inngående tar for seg begrepet sosial validitet og rollen

Manuskriptet inneholder ingen datainnsamling av noe slag og det er ingen kjente interessekonflikter knyttet til manuskriptet. Korrespondanse angående manuskriptet kan sendes til e-post christoffer.eilifsen@oslomet.no

sosial validitet har innen anvendt atferdsanalyse. Den foreliggende artikkelen er dermed et forsøk på å gjøre nettopp dette. Vi gir først en fremstilling av sosial validitet sitt opphav og gir en beskrivelse av innholdet i begrepet. Deretter utdyper vi begrepet sin innhold ytterligere ved å beskrive eksempler på hvordan vurderinger av sosial validitet har blitt rapportert i empirisk litteratur innen anvendt atferdsanalyse og hvem som har vært involvert i vurderingene. Videre fremmer vi to argumenter for at vurderinger av sosial validitet er viktig. Først beskriver vi to historiske eksempler på problematiske konsekvenser av manglende vurderinger av sosial validitet. Deretter diskuterer vi rollen vurderinger av sosial validitet kan ha som et verktøy for fremme kommunikasjon mellom personer som utformer tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper og samfunnet¹ ellers. Siden diskuterer vi sosial validitet sin relasjon til moralfilosofi, med særlig søkelys på arbeidene til filosofen Willard Quine, samt fremmer noen grenser for innflytelsen vi tenker det er rimelig at sosial validitet skal ha.

Hva er sosial validitet?

Sosial validitet sin opprinnelse og kjennetegn ved anvendt atferdsanalyse

Opprinnelsen til begrepet sosial validitet finnes i en artikkel av Baer et al. (1968) som ble publisert i det første nummeret av *Journal of Applied Behavior Analysis*. Artikkelen, som senere kan sies å ha hatt stor innflytelse på fagfeltet, foreslår syv kjennetegn ved anvendt atferdsanalyse. To av disse kjennetegnene er inkludert i navnet på anvendt atferdsanalyse, nemlig anvendt og analytisk. Begrepet analyse henviser i denne sammenhengen til det å avdekke hvilke endringer i miljøet som er ansvarlige for atferdsendringer hos et individ. Som sådan er anvendt atferdsanalyse i følge Baer et al. (1968) nært knyttet

¹Begrepet samfunn brukes i denne sammenhengen på samme måte som det engelske begrepet *community*. Begrepet henviser til en sosial enhet som ofte, men ikke alltid, er knyttet til et geografisk sted, der medlemmene har en viss grad av felles normer, verdier, skikker og identitet.

til eksperimentelle innendeltakerdesign. Videre hevder disse forfatterne at anvendt atferdsanalyse skiller seg fra ren forskning ved at atferdsendringene som frembringes er av sosial viktighet (*social importance* på engelsk). Når atferdsanalyse utføres som grunnforskning, er formålet med analysen teoretisk i den forstand at den har som formål å påvirke et forskningsmiljø og den videre utviklingen av en vitenskap. Når atferdsanalyse er anvendt, gjøres derimot analysen fordi de involverte atferdsendringene er et gode for individet som endrer atferd, andre berørte parter og/eller samfunnet ellers. Med andre ord, atferdsendringen må være av sosial viktighet dersom atferdsanalyse skal defineres som anvendt, mens et slikt kriterium ikke er til stede for atferdsanalyse som defineres som grunnforskning. Anvendt atferdsanalyse kan selvsagt også være av interesse for forskere, men anvendt atferdsanalyse bedrives ikke fortrinnsvis for å informere forskere, men for å frembringe atferdsendringer som er sosialt viktige. Baer et al. (1968) nevner atferdsendring knyttet til kriminalitet, læringsvansker, psykiatri og utdanning som eksempler på atferdsendringer av sosial viktighet.

Sosial validitet som et tredelt begrep

Baer et al. (1968) utdyper i liten grad begrepet sosial viktighet, og den ene av forfatteren, Wolf, ser det nødvendig å utforske begrepet ytterligere ti år senere. Han foreslår begrepet sosial validitet som navnet på bedømmelser man gjør om tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper med utgangspunkt i uttalelser fra personer som berøres av tiltaket. Wolf forslår tre ulike områder han tenker det er relevant å undersøke når en slik vurdering gjennomføres. Disse tre områdene er (1) formålet med et tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper, (2) tiltakets prosedyre og (3) effekten av tiltaket (Wolf, 1978). Å se på *formålet* med et tiltak innebærer å vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å endre atferden en prosedyre basert på atferdsanalytiske prinsipper tar sikte på å påvirke. En slik vurdering kan handle om hvorvidt det er

ønskelig å endre på denne atferden i det hele tatt eller om det er hensiktsmessig å prioritere denne endringen over andre atferdsendringer på nåværende tidspunkt. Å se på et tiltaks *prosedyre* innebærer derimot en vurdering av hvorvidt de miljøendringene som innføres for å påvirke atferd er akseptable. En slik vurdering kan innebære evaluering av prosedyrens grad av inngripen, om den har andre aversive aspekter, om den har empirisk støtte i forskningslitteratur eller om den fremstår som praktisk gjennomførbar. Det å se på den sosiale validiteten ved et tiltaks *resultater* innebærer en vurdering av hvorvidt den målbare effekten av et tiltak er meningsfull. Dette innebærer blant annet å undersøke hvorvidt endringen i atferd faktisk har løst problemet som tiltaket har som formål å løse. Eller mer generelt, om tiltaket førte til endringer som er et gode for personen tiltaket retter seg mot, andre berørte parter og/eller samfunnet ellers. En vurdering av en eller flere av de tre komponentene av sosial validitet leder til muligheten for å konkludere om et tiltaks sosiale validitet er høy, lav eller noe mellom disse ytterpunktene.

Fremstillingen av sosial validitet som et tredelt begrep, er gjennomgående i teoretisk fremstillinger i engelskspråklig litteratur, selv om ikke alle de tre trekkene alltid vil være inkludert når sosial validitet vurderes i enkelttilfeller. Tredelingen av sosial validitet som begrep er derimot i liten grad omtalt i norsk litteratur. Istedenfor trekkes disse elementene sammen til en enkeltvurdering av om tiltaket anses som bra for den personen tiltaket rettes mot. For eksempel sier Isaksen og Karlsen (2013) at sosial validitet handler «om i hvilken grad det en har gjort (tiltak, behandling etc.), er viktig og bra for den det gjelder» (2013, s. 22–23), mens Kroken og Holden (2008) hevder at sosial validitet «vil si i hvilken grad behandlingen oppleves som nyttig og etisk av mottakere» (2008, s. 147). I nyere norsk litteratur om tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper er det tidvis benyttet en annen subjektiv vurdering enn bedømmelse av sosial validitet. I denne

vurderingen benyttes begrepet verdi for deltaker og vurderingene som gjøres ser ut til å ligne den mer endimensjonale bruken av begrepet sosial validitet (e.g., Granmo et al., 2017; Vandbakk et al., 2019). Omtalen av begrepet verdi for deltaker i denne litteraturen inneholder i liten grad henvisninger til kilder som videre omtaler begrepet, så begrepets opprinnelse, samt om det har noen relasjon til sosial validitet er uklart.

Sosial validitet innebærer subjektiv vurdering

Sosial validitet er en subjektiv vurdering og står dermed i kontrast til mer objektiv vurdering eller måling. Når man bedriver anvendt atferdsanalyse, vil det være vanlig å måle atferd for å si noe om et tiltaks effekt. Å måle atferd innebærer å tallfeste ulike trekk ved atferd slik som rate, varighet, andel korrekt, og lignende, og eventuelt la slike målinger inngå i kvasiekperimentelle eller eksperimentelle design (Se for eksempel Arntzen, 2010; Kazdin, 2011). Tallfesting er et forsøk på å løsrive vurderingen av et tiltaks effekt fra partiskheten eller fortolkningen til den som gjør målingene eller andre som er opptatt av tiltakets effekt. Måling er med andre ord et forsøk på å si noe objektivt om effekten av et tiltak og er en nødvendig og sentral del av anvendt atferdsanalyse. Ideen som fremmes av Wolf (1978) er at måling alene ikke gir tilstrekkelig informasjon til å avgjøre om et tiltak fører til noe som er godt eller sosialt viktig. For å kunne si noe om dette, er en mulighet å be om meningen til personer som direkte eller indirekte berøres av effekten av tiltaket og endre tiltaket ut fra den informasjonen disse kommer med. Dette er kjernen i begrepet sosial validitet. Sosial validitet handler altså om å sikre at verdiene til personen(e) tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper retter seg mot, andre berørte parter verdier og/eller samfunnets verdier er en variabel som påvirker utforming av slike tiltaks formål og prosedyre. En slik påvirkning innebærer at berørte parter både får mulighet til å overvåke, samt utvide

og begrense bruken av atferdsanalytiske prinsipper til å endre atferd (Adkins, 1997; Leslie, 1997). I motsetning til måling av et tiltaks effekt på atferd, er vurderinger av sosial validitet eksplisitt subjektive. En subjektiv vurdering *skal* være påvirket av ståstedet til personene som er involvert i vurderingene. Baer et al (1968) og Wolf (1978), nevner foreldre, personer tiltaket retter seg mot, samfunnet generelt og til og med menneskeheten som parter det kan være relevant å konsultere for å vurdere sosial validitet.

Sosial validitet i empiriske artikler om tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper

I internasjonal litteratur er vurderinger av sosial validitet ofte inkludert i presentasjoner av tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper. Men selv om dette er relativt vanlig, er det ikke mer vanlig enn at forfattere som har gjennomgått et større antall publikasjoner finner at bare 10–20 % artikler inneholder en vurdering av sosial validitet (J. E. Carr et al., 1999; Ferguson et al., 2019; Kennedy, 1992). I de tilfellene der sosial validitet vurderes er det en god del variasjon når det gjelder hva som vurderes, hvordan sosial validitet vurderes og hvem som konsulteres.

Hva undersøkes når sosial validitet vurderes?

Når sosial validitet vurderes involverer dette i noen tilfeller alle tre elementene begrepet omhandler, altså en vurdering av både et tiltaks formål, prosedyre og effekt (e.g., O'Grady et al., 2018; Stauch et al., 2018). Men en vurdering av alle tre elementene i forbindelse med et og sammen tiltak er i praksis sjelden. Mye vanligere er det at vurderinger av sosial validitet bare gjøres ved at et tiltaks prosedyre og effekt omtales (e.g., Pawlik & Perrin, 2020; Robison et al., 2020). Det finnes også eksempler der bare prosedyren vurderes (e.g., Erath et al., 2020; Howlett et al., 2011) eller bare effekten (e.g., Hood et al., 2020; Quintero

et al., 2020). Måter å innhente informasjon om sosial validitet på varierer også, men ikke-standardiserte spørreskjema er helt klart mest vanlig (e.g., Otaño et al., 2020; Pawlik & Perrin, 2020). Andre eksempler på fremgangsmåter for å vurdere sosial validitet er intervjuer (e.g., Groves & Austin, 2019; Lee et al., 2019), standardiserte tester (e.g., Tahir et al., 2015) og pre- og post vurderinger av atferden tiltaket retter seg mot. Sistnevnte er typisk gjennomført ved at berørte parter ser på videoer som viser denne atferden før og etter tiltaket er gjennomført (e.g., Hood, et al., 2020; Quintero, et al., 2020). Et eksempel på en måte å vurdere sosial validitet på som er relativt typisk, finnes i en artikkel av Lora et al. (2020). I denne artikkelen beskrives et tiltak som har som formål å fremme problemløsningsferdigheter hos ungdom med autisme i en jobbsituasjon. Sosial validitet ble vurdert ved å gi 12 arbeidsledere der ungdommene jobbet 10 påstander om tiltaket. Påstandene var utsagn som *det er viktig å lære ungdom med autisme problemløsningsferdigheter og prosedyren var ikke for inngripende*. Førstnevnte påstand omhandler tiltakets formål, mens sistnevnte påstand omhandler tiltakets prosedyre. Arbeidslederne ble så bedt om å vurdere disse påstandene på en skala med seks alternativer, der laveste alternativ var svært uenig og høyeste alternativ var svært enig. Resultatene av vurderingen av sosial validitet viste at alle påstandene ble rangert mellom fem og seks, en indikasjon på høy sosial validitet.

Hvem uttaler seg når sosial validitet undersøkes?

I tiltak rettet mot voksne deltakere er det ofte disse personene selv som uttaler seg om formål, prosedyre og/eller effekt når sosial validitet vurderes (e.g., Albright et al., 2015; Ennett et al., 2020). I tiltak rettet mot barn eller personer med utviklingshemming er det derimot mindre vanlig at personene tiltaket retter seg mot konsulteres, og man vil ofte se at andre personer, som foreldre (e.g., Carlile et al., 2018; Ek et al., 2016) eller lærere

(e.g., Deochand et al., 2019; Otalvaro, et al., 2020) er de som uttaler seg. Det finnes også eksempler i litteraturen der sosial validitet har blitt vurdert ved å konsultere medlemmer av samfunnet generelt som ikke er direkte berørt av tiltaket, typisk studenter eller andre som er valgt ut av praktiske hensyn (e.g., Blum-Dimaya et al., 2010; Stahmer et al., 2006). I tillegg finnes det eksempler på at eksperter på et tema eller en ferdighet relevant for tiltaket er de som uttaler seg i forbindelse med vurdering av sosial validitet. For eksempel ble personer som driver med organisert basketball bedt om å uttale seg om et tiltak som hadde som formål å lære en person med autisme taklingsferdigheter i basketball i Lambert et al. (2016), mens ernærings eksperter ble bedt om å evaluere et tiltak med formål å lære voksne deltakere å estimere hensiktsmessige porsjonsstørrelser i Trucil et al. (2016).

Selv om det er mindre vanlig å konsultere personer tiltaket retter seg mot når disse er barn eller personer med utviklingshemming, forekommer det eksempler på dette i litteraturen (e.g., Mattson & Pinkelman, 2020; Stannis et al., 2019). Et interessant eksempel på dette er en studie av Phillips et al. (2019), der personer med utviklingshemming ble gitt muligheten til å vurdere sosial validitet av et tiltaks prosedyre og effekt. Deltakerne hadde begrensede kommunikasjonsferdigheter og fremviste alvorlig problematferd i en undervisningssituasjon. Tiltaket bestod av opplæring i en avslapningsteknikk som hadde som hensikt å minske denne problematferden. For å få gjort en vurdering av sosial validitet ble det først testet om disse personene var i stand til å korrekt rangere ulike smilefjesillustrasjoner som uttrykte fem følelser på en skala fra sur til glad. Deltakere som ikke gjorde dette, ble gitt opplæring i å rangere illustrasjonene av fjes. Deretter vurderte to av tre deltakerne sosiale validitet ved å sette sirkler rundt en av de fem fjesillustrasjonene for påstander om tiltakets prosedyre og effekt.

I forbindelse med vurdering av sosial validitet gis i Philips et al. (2017) personene

et tiltak retter seg mot opplæring i ferdigheter som er nødvendig for å uttrykke sin mening om dette tiltaket. Deretter blir de bedt om å gi tilbakemelding på tiltaket. Studien viser da at vurderinger av sosial validitet kan overlapse med områder som brukervedvirkning (Jenssen, 2012) og beslutningsstøtte (Arstein-Kerslake et al., 2017). I en norsk kontekst har det i løpet av de siste tiårene blitt satt et økt fokus på brukervedvirkning og samtykke for personer som mottar helse- og sosialtjenester, tjenester som kan inkludere tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper. Rett til brukervedvirkning er blant annet nedfelt i pasient- og brukerrettighetsloven (1999), som skal bidra til å fremme tillitsforholdet mellom pasient og helsetjenestene. Det kan gjøres unntak fra kravet til samtykke i enkelte særtilfeller, for eksempel dersom det må benyttes tvang og makt overfor personer med utviklingshemming som ledd i å avverge vesentlig skade i tråd med helse- og omsorgstjenestelovens, kap. 9 (2011). Til tross av fravikelse fra krav om samtykke i slike tilfeller vektlegges tjenestemottakerens holdning til tiltaket også her. Vurderinger av sosial validitet gjort av målperson selv, samt opplæring i å gjennomføre slike vurderinger ved behov, vil kunne være en del av å imøtekomme intensjonen med disse delene av det norske lovverket i forbindelse med tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper.

Berørte parter, fagpersoner og sosial validitet

I norskspråklig litteratur som presenterer tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper, er sjelden en vurdering av sosial validitet inkludert. Løkke et al. (2020) finner bare to empiriske studier publisert i NTA i perioden 2006–2020 som inneholder en vurdering av sosial validitet der berørte parter eller andre samfunnsmedlemmer konsulteres. Sosial validitet omtales i andre empiriske artikler om tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper, men da involverer vurderinger av sosial validitet utelukkende drøftinger gjort av artikkelforfatterne (e.g., Berge, et al.,

2016; Bugten et al., 2017). Vurderinger av sosial validitet bare gjort av artikkelforfattere er sjeldnere innen engelskspråklig litteratur, men det finnes eksempler på at vurderinger av sosial validitet er gjort slik også her (e.g., Griffith et al., 2018; Walmsley & Fuqua, 2018). Det fremstår for så vidt som hensiktsmessig at fagpersoner involvert i å utforme tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper selv gjør en vurdering sosial validitet. Dersom fagpersonene ikke mener at tiltaket har høy sosial validitet, fremstår det som lite trolig at noen andre vil bedømme det slik. I tillegg vil ansvarlige fagpersoner tidvis også ha rollen som administrator av tiltaket eller på en annen måte stå i nær kontakt med personer tiltaket retter seg mot. Dermed vil fagpersonene av og til kunne anses som en berørt part det er relevant å konsultere som en del av å vurdere sosial validitet. Men begrepet sosial validitet sitt utgangspunkt er at det er behov for at andre parter berørt av tiltaket, om det så er personer tiltaket retter seg mot eller nærpå personer av disse, vurderer tiltakets formål, prosedyre og effekt i tillegg til fagpersoner (Wolf, 1978). Vurdering av sosial validitet er ment som en sikkerhetsmekanisme som skal forhindre at en fagperson eller et fagmiljø skal være enerådende ved utforming tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper. Så mens initiativtakeren sin vurdering av tematikken som ligger i begrepet sosial validitet kan være et bidrag, vil en vurdering gjort utelukkende av denne parten ikke anses som tilstrekkelig for å kunne si at et tiltak har høy sosial validitet.

Noen argumenter for at sosial validitet er viktig

Innen anvendt atferdsanalyse er man, i likhet med de fleste former for terapi eller behandling, avhengig av å drive med tiltak som har formål som er etterspurt av samfunnet, som utføres på en måte som anses som akseptabel og som faktisk leder til endringer som samfunnet verdsetter. Dette for å kunne motta tilstrekkelig med ressurser

til å utføre tiltak, men også for at det i det hele tatt skal godtas at tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper utføres (Schwartz & Baer, 1991). Dersom anvendt atferdsanalyse skal være en utbredt og levende praksis er man avhengig av at samfunnets verdier er en faktor som spiller inn i utformingen av tiltak. Vurdering av sosial validitet er *en* måte å sette tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper i kontakt med samfunnets verdier på. Slike vurderinger kan dermed være med på å fremme utbredelsen av anvendt atferdsanalyse, både ved å begrense og forhindre tiltak som strider mot samfunnets verdier og ved å øke kommunikasjonen mellom utøvere av anvendt atferdsanalyse og samfunnet ellers.

Vurdering av sosial validitet for å forhindre unødig inngripen og overgrep

Det finnes historisk sett mange eksempler på at overgrep i betydningen krenkelser av personers rettigheter eller unødig inngripen i personers liv, har funnet sted med utgangspunkt i ulike retninger innen psykologien og andre vitenskaper om mennesket. Kjente eksempler inkluderer bruk av lobotomi inspirert av psykoanalytisk teori (Raz, 2013) og tvungen sterilisering utført med påstøtt rettferdiggjøring i evolusjonsbiologi (Hansen & King, 2013). Det er ingen grunn til å tro at overgrep og unødig inngripen er eller har vært mer utbredt i forbindelse med tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper enn i andre former for behandling eller terapi, men det finnes definitivt historiske eksempler innen anvendt atferdsanalyse der både prosedyre og/eller formål med tiltak er meget kritikkverdige. At slike overgrep har funnet sted er både et problem i seg selv og et problem for omdømmet til anvendt atferdsanalyse.

Et eksempel på tiltak som har formål som er høyst problematiske, er et sett med studier gjennomført i USA på 1970-tallet av Rekers og Løvaas. Tiltakene tok blant annet i bruk forsterkning for å øke det som ble definert som korrekt maskulin atferd og minske det som ble definert som upassende feminin

atferd hos gutter mellom 4 og 8 år (Rekers & Løvaas, 1974; Rekers et al., 1974). Dette formålet vil i dag bli ansett som problematisk og formet av et restriktivt syn på kjønnsroller og seksualitet i deler av det amerikanske samfunnet på 1970-tallet. Mye tyder på at dette restriktive synet ikke var allment på dette tidspunktet, da kritikk av formålet med disse studiene fra andre fagpersoner kort tid etter ble publisert i atferdsanalytiske tidsskrifter (Nordyke et al., 1977; Winkler, 1977. Se også *The Society for the Experimental Analysis of Behavior & LeBlanc*, 2020). Trolig ville en vurdering av sosial validitet med en bred konsultering av berørte parter og andre medlemmer i samfunnet kunne avdekket problemer med formålet til studien og dermed ført til endringer av dette formålet eller en avslutning av denne typen tiltak etter kort tid. Med andre ord, vurdering av sosial validitet ville kunne begrenset utbredelsen av det som i dag oppfattes som unødig og potensielt skadelig atferdsendring.

Videre finnes det flere historiske eksempler på tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper rettet mot problematferd hos personer med utviklingshemming som har involvert *prosedyrer* som er svært inngripende og i noen tilfeller uakseptable. Det er nok flere årsaker til at denne gruppen har blitt utsatt for slike uakseptable prosedyrer. For det første har voksne normalfungerende personer i motsetning til enkelte personer med utviklingshemming, ofte stor valgfrihet i forhold til hva slags aktiviteter de kan velge å engasjere seg i. Denne valgfriheten innebærer å kunne påvirke formål ved og prosedyrer til behandling man mottar, samt å velge å ta del i eller forlate slike tiltak. Noen personer med utviklingshemming har, grunnet manglende kommunikasjonsferdigheter eller andre funksjonsnedsettelse, ofte ikke samme mulighet til å forlate tiltak de ikke liker eller mer generelt kunne uttrykke preferanser rundt tiltak. I tillegg utfører noen personer med utviklingshemming handlinger som kan være til skade for dem selv eller andre. Mye tyder på at slik atferd er mer vanlig hos personer

med utviklingshemming enn hos andre (Holden & Gitlesen, 2006). Slik problematferd må forebygges eller stoppes og dette kan involvere relativt inngripende tiltak.

En artikkel av Thompson (2017) beskriver noen historiske eksempler på bruk av straff som en del av ulike tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper. Tiltakene som beskrives hadde som formål å redusere alvorlig selvskading hos personer med utviklingshemming og fant sted på en sentralinstitusjon sent på 1960-tallet i USA. Straff som ble brukt inkluderte slag med flat hånd mot personen som framviste problematferd sitt ansikt. Tiltakene førte etter hvert til reaksjoner fra samfunnet rundt, både fra journalister i lokale massemedier og fra pårørende til en av personene som ble utsatt for et slikt tiltak. Også ansatte ved universitetet der fagpersonen ansvarlig for disse tiltakene jobbet, inkludert andre personer med en atferdsanalytisk orientering, uttalte seg kritisk til de aversive komponentene ved disse tiltakene. Reaksjonene på disse tiltakene satt i gang en lang rekke hendelser som bidro til at det atferdsanalytiske fagmiljøet ved dette universitetet, som på slutten av 1960-tallet var et av de største i verden, ble sterkt redusert. Eksempelet er gammelt, men presenteres her grunnet den detaljerte beskrivelsen av hendelsesforløpet i Thompson (2017). Problemstillingen er dog stadig aktuell. Selv om det i dag nok sjelden eller aldri benyttes straff i et slikt omfang og av en slik aversiv karakter som det som beskrives i Thompson (2017), blir det fremdeles en sjelden gang publisert beskrivelser av tiltak i engelskspråklige atferdsanalytiske tidsskrifter som involverer bruk av straff som kan fremstå som kontroversielt (e.g., DeRosa et al., 2016). Som med tiltakene til Rekers og Løvaas beskrevet ovenfor, ville en bredere konsultering av berørte parter og andre medlemmer i samfunnet kunne avdekket problemer med de straffbaserte tiltakene beskrevet i Thompson (2017). Konsultasjonen kunne videre ha ført til endringer for å gjøre disse prosedyrene mindre aversive for personen

tiltaket rettet seg mot og mindre opprørende for samfunnet ellers. Med andre ord, en vurdering av sosial validitet ville kunne ha bidratt til å begrense eller stoppe disse overgrepene mot personer med utviklingshemming.

Samfunnets verdier er i stadig endring. Mens formålet med Rekers og Løvaas sine tiltak og de straffbaserte prosedyrene beskrevet av Thompson (2017) i dag ville blitt oppfattet av de aller fleste som meget problematiske, var det trolig mer uenighet i samfunnet om hvorvidt disse formålene og prosedyrene var passende på tidspunktet da tiltakene ble gjennomført. Hvilke formål og prosedyrer som anses som å involvere unødig inngripen eller overgrep vil altså endres over tid. Eksempelene ovenfor viser at det tilsynelatende ikke alltid er innlysende for fagpersoner som tar initiativ til å igangsette tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper hvilke tiltak som kan oppfattes som kontroversielle i samtiden. Dersom vurderinger av sosial validitet gjøres tilstrekkelig ofte og i forbindelse med mange ulike tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper, vil dette kunne være en del av en hensiktsmessig dialog om samfunnets verdier og bidra til å forhindre at det gjennomføres tiltak som oppfattes som problematiske av dette samfunnet. En slik dialog over tid kan være nyttig også i mindre dramatiske sammenhenger enn de som er beskrevet ovenfor.

Vurdering av sosial validitet for å fremme god kommunikasjon om atferdsanalyse og tall

En omfattende bruk av tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper forutsetter at både berørte parter og samfunnet ellers ikke bare oppfatter behandlingen eller tiltaket som fri for unødig inngripen og overgrep, men også oppfatter tiltaket som tiltalende. Hvorvidt et tiltak vurderes som tiltalende vil blant annet involvere språket som brukes til å omtale tiltakets formål, prosedyre og resultater (Holden, 2007). Store deler av begrepsapparatet man benytter innen atferds-

analyse har sin opprinnelse i eksperimenter som studerer relasjoner mellom miljø og atferd. Atferdsanalytiske prinsipper, slik som forsterkning og stimulusdiskriminering, er oppsummeringer av atferd-miljø relasjoner som er observert gjentatte ganger i ulike eksperimenter, og slike begreper kan anses som atferdsanalytisk teori (Burgos, 2007). Dette begrepsapparatet, som blant annet tar sikte på å forklare menneskelig atferd, avviker fra den begrepsbruken man benytter i dagligspråket til å forklare det samme. Blant annet er årsaker til handling i stor grad blitt lagt til miljøet, utenfor individet som utfører atferden. En del andre retninger innen psykologi plasserer årsaker til atferd inne i individet og har dermed et fagspråk som er mye mer nærliggende dagligspråkets beskrivelse av årsaker til handlinger (Moore, 2009). Begrepsapparatet til atferdsanalyse kan, nettopp fordi det avviker fra dagligspråket, være en barriere for forståelse av og aksept for anvendt atferdsanalyse i samfunnet (Critchfield et al., 2017; Holden, 2007). I likhet med det atferdsanalytiske begrepsapparatet, så kan også måling og den kvantitative fremstillingen av effekter av tiltak som typisk gjøres innen atferdsanalyse virke fremmed for noen. Tankegang som er kritisk til at avgjørende aspekter ved den menneskelige tilstand kan fanges opp av kvantitative data, er til stede både i menneskesyn fra dagliglivet (e.g., Murtonen, 2005), ideer som fremmes innen populærkulturen (e.g., Muller, 2019), samt innen ulike akademiske tradisjoner (e.g., Skjervheim, 1964; Se også Sparby, 2008).

Presisjon i begrepsbruk, måling og bruk av eksperimentelle innendeltakerdesign har vært og er ekstremt viktig for utviklingen av anvendt atferdsanalyse og er en forutsetning for å gi personer med behov for atferdsendringer tiltak av høy kvalitet. Vi argumenterer på ingen måte for å minske slik praksis, snarere tvert imot. Blant fagpersoner med ansvar for tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper er et presist begrepsapparat og en kvantitativ tilnærming en del av en ønsket og effektiv kommunikasjonsform. Argu-

mentet vi fremmer er derimot at man bør være følsom ovenfor samfunnets estetiske preferanser og ha en gjennomtenkt måte å snakke om formål, prosedyrer og resultater av tiltak når man kommuniserer med ikke-eksperter. Det finnes ingen norske studier som forsøker å innhente informasjon om hva slags begrepsapparat og form for kommunikasjon av resultater som er å foretrekke hos personer det er relevant å konsultere i forbindelse med tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper (Men se Arntzen et al., 2010 og Strømgren, et al., 2020 for studier av nærliggende tema). Vurdering av sosial validitet over tid i forbindelse med tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper vil kunne bidra til å sette anvendt atferdsanalyse i kontakt med de estetisk språklige preferansene til samfunnet og dermed være del av å utvikle et godt språk for å kunne snakke om anvendt atferdsanalyse med ikke-eksperter.

Sosial validitet og moralfilosofi

Moralfilosofi kan defineres som den delen av filosofien som beskjeftiger seg med moral, det vil si hva som er det gode eller hva som er rett og galt. Vurdering av sosial validitet kan sees på som en måte å innhente informasjon om hva parter som berøres av et tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper anser som det gode eller det riktige å gjøre i denne konteksten. Hva folk synes er det gode eller riktige kan sies å være avhengig av disse personenes moralske verdier. Slike verdier kan for eksempel være knyttet til ideer som frihet, rettferdighet, medfølelse, ærlighet, sannhet, ansvarlighet og likhet (E. G. Carr, 1996; Flanagan, 1982).

Den delen av moralfilosofien som kalles normativ etikk diskuterer hvorvidt moralske verdier faktisk er riktige eller gode og hva slags grunnlag man har for å si at noe er riktig eller godt. I utgangspunktet kan det se ut som sosial validitet ikke har noe med normativ etikk å gjøre. Dette fordi en vurdering av sosial validitet involverer beskrivelser av hva personer som berøres av

et tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper mener, men ikke en diskusjon om hva som faktisk er det gode eller riktige å gjøre i denne sammenhengen eller hvorfor noe er riktig eller galt å gjøre. Det finnes derimot forsøk på å knytte vurderinger av sosial validitet til en type normativ etisk teori som kalles naturalistisk etikk. Innen naturalistisk etikk anses moralske verdier å ha sitt opphav og rettferdiggjøring i den fysiske verden. I tillegg forutsetter man innen naturalistisk etikk at det er mulig å belyse moralske verdier ved bruk av lignende vitenskapelige metoder som de som benyttes til å innhente kunnskap om naturen generelt (Vogeltanz & Plaud, 1992). Adkins (1997) argumenterer for at sosial validitet kan knyttes til en type naturalistisk etikk som fremmes av filosofien Willard van Orman Quine under navnet normativ etisk relativisme. For å forstå Adkins sin argumentasjon er det nødvendig gi en kort beskrivelse av normativ etisk relativisme.

I følge Quine (1973, 1978) har moralske verdier sitt utgangspunkt i artens evolusjonshistorie og utvikles, i alle fall hos mennesker, videre i løpet av individers læringshistorie. Samfunnet gir individet erfaringer og tilbakemeldinger for å etablere moralske verdier hos den enkelte og verdier overføres på denne måten mellom medlemmer av et samfunn og generasjoner. Utvikling av moralske verdier er som sådant et kollektivt prosjekt som utgår fra og inkluderer samspill mellom medlemmene i et samfunn. En begrunnelse for moralske verdier utover en observasjon av hva som anes som verdier for enkeltpersoner i samfunnet finnes ikke i Quine sitt system. Denne fremgangsmåten for å utforske hva som er det gode står i kontrast til synet som historisk har vært dominerende innen normativ etikk, der eksperter med spesiell innsikt har blitt ansett som innehavere av den avgjørende kunnskapen om moralske verdier. Quine unngår også å trekke inn en del ideer som ofte dukker opp innen normativ etisk debatt, slik som fri vilje, metafysiske kilder til kunnskap og ontologiske skiller mellom er mellom moral og empiri (Hocutt, 2010;

O'Donohue & Ferguson, 2011). Slike ideer er typisk omtalt på en måte som gir dem en uklar status i den fysiske verden, og de er dermed vanskelig å kombinere med atferdsanalyse og radikalbehaviorisme, eller for så vidt ethvert annet forsøk på å oppnå en naturvitenskapelig forståelse av verden.

Ønsker man å innhente informasjon om moralske verdier eller om hva som er det gode, er det ifølge Quine mest hensiktsmessig undersøke dette i samfunnet der verdiene framkommer ved å konsultere «vanlige» medlemmer av dette samfunnet. Ved uegheter knyttet til hvordan man bør handle i en gitt situasjon, vil et forsøk på å klargjøre hvilke verdier som ligger til grunn for partenes valg av handlingsalternativ ifølge Quine kunne bidra til å løse konflikten. En slik klargjøring kan blant annet føre til enighet med utgangspunkt i mer grunnleggende verdier som støtter opp om et av handlingsalternativene. Det viktige poenget i den nåværende sammenhengen er at Quine ser for seg at det er vanlig at uegheter om hva som er moralske handlinger kan løses ved en debatt om verdier.

Adkins (1997) argumenterer for at vurdering av sosial validitet slik dette omtales av Wolf (1978) og praktiseres innen anvendt atferdsanalyse, har trekk som sammenfaller med normative etiske relativisme. For det første ligner konsultasjonen av berørte parter i forbindelse med vurderinger av sosial validitet på å undersøke moralske verdier ved å konsultere «vanlige» medlemmer i samfunnet slik Quine beskriver det. I tillegg kan det samspillet mellom verdiene til ulike parter som berøres av tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper og verdiene til fagpersonene som utvikler disse tiltakene som oppstår ved vurdering av sosial validitet, sees på en verdi-debatt i tråd med Quines ideer om avklaring av grunnleggende verdier.

Begrensninger ved sosial validitet

Med unntak av Adkins (1997) sin diskusjon om Quine sin normative etiske relati-

visme og sosial validitet, er linjene mellom normativ etikk og sosial validitet i liten grad utforsket. Man kan stille spørsmål om hvor representative de verdiene man kommer i kontakt med ved vurderinger av sosial validitet faktisk er for det som anses som det gode i et samfunn. Dersom et tiltak endres ut fra informasjonen som kommer frem i en vurdering av sosial validitet, har man en indikasjon på at tiltaket man nå har iverksatt *trolig* er i tråd med samfunnets moralske verdier. En vurdering av sosial validitet vil derimot på langt nær være noen garanti for at man innhenter informasjon om verdier det er en konsensus om i samfunnet. Utvalget som uttaler seg kan ha avvikende verdier eller tematikk det spørres om kan være av en slik art at mange ulike meninger finnes i samfunnet. Mens sosial validitet sier noe om hva moralske verdier i den delen av samfunnet man konsulterer er og hvordan et tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper vurderes i henhold til disse, sier sosial validitet bare i begrenset grad noe om det allmenne konsensus i et samfunn rundt hva som er det riktige å gjøre. Denne begrensningen kan muligens imøtekommes ved å i større grad utforske relasjonen mellom sosial validitet og naturalistisk etikk. I tillegg til Quines variant, finnes det flere typer naturalistisk etikk som det kan være av interesse å se nærmere på dersom man ønsker gjøre dette (Hayes & Tarbox, 2007; Hocutt, 2013; Ruiz & Roche, 2007; Skinner, 1971).

En annen utfordring som kan oppstå i forbindelse med vurdering av sosial validitet er at det kan være sider ved et tiltak det kan være svært vanskelig for deltakere eller andre berørte parter å si noe om. Dette kan blant annet komme av at tematikken er kompleks og krever ekspertise det ikke er rimelig å forvente at folk har kapasitet til å tilegne seg på kort tid. Et eksempel er hvorvidt det er sannsynliggjort at prosedyren som benyttes i et tiltak vil komme til å føre til en ønsket atferdsendring. Å uttale seg om dette kan kreve kunnskaper om kriterier for empirisk støtte av tiltak, informasjon som

typisk finnes i vitenskapelige artikler som forutsetter kjennskap til et teknisk vokabular og statistikk. En relatert problemstilling er hvorvidt de som berøres av et tiltak faktisk foretrekker tiltak som trolig vil ha eller har påviselig effekt. Om folk liker et tiltak trenger ikke bety det har noen målbar effekt i ønsket retning. Folk oppsøker og deltar til tider i tiltak det er usannsynlig at vil ha noen målbar effekt og kan til og med i sjeldne tilfeller ta del i tiltak som er skadelige (Metz & Mulick, 2005). Å være en del av å administrere virkningsløse eller skadelige tiltak vil nok for de fleste atferdsanalytikere, så vel som de mange andre eksperter og fagpersoner, være høyst problematisk. Dette vil særlig være tilfelle dersom det forhindrer gjennomføring av tiltak som trolig vil ha en ønsket effekt. Det er dermed rimelig å trekke en grense for hvor stor grad av innflytelse en vurdering av sosial validitet skal ha på utformingen av tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper. Å fullstendig unnlate å ta i bruk atferdsanalytiske prinsipper eller å la være å måle effekten av en prosedyre vil være eksempler på trekk som er så grunnleggende for tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper at det vil være meget problematisk å fjerne dem på bakgrunn av vurderinger av sosial validitet

Avsluttende ord

Sosial validitet kan fungere som et nyttig supplement til objektiv måling av atferd. Å aktivt bruke begrepet sosial validitet i forbindelse med planlegging, implementering og vurdering av effekten av tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper fremstår som et gode for personer som mottar slike tjenester. Det kan også bidra til anvendt atferdsanalyse sin videre opprettholdelse og vekst. Mens vurdering av sosial validitet gjort av fagpersoner som iverksetter og administrerer tiltak kan være bra, mener vi at det har enda større fordeler å konsultere parter som berøres av tiltak eller andre samfunnsmedlemmer det er relevant å spørre. I mange tilfeller vil en enkel og hensiktsmessig fremgangsmåte være

å stille spørsmål om et tiltaks sosiale validitet til de som til daglig jobber tett sammen med personer tiltaket retter seg mot, foreldre eller foresatte der dette er aktuelt, og ikke minst de personene tiltaket retter seg mot. Som beskrevet tidligere finnes det flere ulike metoder for å gjennomføre vurderinger av sosial validitet, inkludert standardiserte og ikke standardiserte spørreskjema og direkte vurderinger av atferd. Vi anbefaler at vurderinger av sosial validitet i større grad gjennomføres i forbindelse med tiltak basert på atferdsanalytiske prinsipper gjennomført i Norge, og at resultatene av vurderingene rapporteres både i publiserte artikler og i studentoppgaver på bachelor- og masternivå som omhandler slike tiltak.

Referanser

- Adkins, V. K. (1997). Social validity and naturalistic ethics: Wolf and Quine. *Behavior and Social Issues*, 7(2), 153–157. <https://doi.org/10.5210/bsi.v7i2.313>
- Albright, L., Reeve, K. F., Reeve, S. A., & Kisamore, A. N. (2015). Teaching statistical variability with equivalence-based instruction. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 48(4), 883–894. <https://doi.org/10.1002/jaba.249>
- Arstein-Kerslake, A., Watson, J., Browning, M., Martinis, J., & Blanck, P. (2017). Future directions in supported decision-making. *Disability Studies Quarterly*, 37(1). <http://dx.doi.org/10.18061/dsq.v37i1.5070>
- Arntzen, E. (2010). Eksperimentelle design, med spesiell vekt på ulike typer av N=1 design (Rev. utg.). In E. Arntzen & J. Tolsby (Red.), *Studenten som forsker i utdanning og yrke: vitenskaplig tenkning og metodebruk* (s. 226–252). Høgskolen i Akershus.
- Arntzen, E., Lian, T., & Halstadtrø, L.-B. (2011). Anvendelse av matching-to-sample prosedyrer i etableringen av akademiske ferdigheter. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, 38(1), 1–26.

- Arntzen, E., Lokke, J., Lokke, G. E. H., & Eilertsen, D. E. (2010). On misconceptions about behavior analysis among university students and teachers. *The Psychological Record, 60*(2), 325–360. <https://doi.org/10.1007/BF03395710>
- Baer, D. M., Wolf, M., & Risley, T. (1968). Some current dimensions of applied behavior analysis. *Journal of Applied Behavior Analysis, 1*(1), 91–97. <https://doi.org/10.1901/jaba.1968.1-91>
- Berge, U., Hamre, H. K., & Hillestad, E. V. (2016). Bruk av NCR hos person med demens og sosialt forsterket vandreatferd. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse, 43*(2), 151–156.
- Blum-Dimaya, A., Reeve, S. A., Reeve, K. F., & Hoch, H. (2010). Teaching children with autism to play a video game using activity schedules and game-embedded simultaneous video modeling. *Education and Treatment of Children, 33*(3), 351–370.
- Bugten, O. M., Sagvik, C., & Ree, G. (2017). Opp og stå! Konkurransen som metode for å få ansatte til å arbeide stående. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse, 44*(1), 9–24.
- Burgos, J. E. (2007). The theory debate in psychology. *Behavior and Philosophy, 35*, 149–183.
- Carlile, K. A., DeBar, R. M., Reeve, S. A., Reeve, K. F., & Meyer, L. S. (2018). Teaching help-seeking when lost to individuals with autism spectrum disorder. *Journal of Applied Behavior Analysis, 51*(2), 191–206. <https://doi.org/10.1002/jaba.447>
- Carr, E. G. (1996). The transfiguration of behavior analysis: Strategies for survival. *Journal of Behavioral Education, 6*(3), 263–270. <https://doi.org/10.1007/BF02110128>
- Carr, J. E., Austin, J. L., Britton, L. N., Kellum, K. K., & Bailey, J. S. (1999). An assessment of social validity trends in applied behavior analysis. *Behavioral Interventions, 14*(4), 223–231. [https://doi.org/10.1099-078x\(199910/12\)14:4<223::Aid-Bin37>3.0.Co;2-Y](https://doi.org/10.1002/(Sici)1099-078x(199910/12)14:4<223::Aid-Bin37>3.0.Co;2-Y)
- Carter, S. L. (2010). *The social validity manual: A guide to subjective evaluation of behavior interventions*. Academic Press.
- Cooper, J. O., Heron, T. E., & Heward, W. L. (2020). *Applied behavior analysis* (3. (Global) utg.). Pearson Education.
- Critchfield, T. S., Doepke, K. J., Kimberly Epting, L., Becirevic, A., Reed, D. D., Fienup, D. M., Krensreiter, J. L., & Ecott, C. L. (2017). Normative emotional responses to behavior analysis jargon or how not to use words to win friends and influence people. *Behavior analysis in Practice, 10*(2), 97–106. <https://doi.org/10.1007/s40617-016-0161-9>
- Deochand, N., Hughes, H. C., & Fuqua, R. W. (2019). Evaluating visual feedback on the handwashing behavior of students with emotional and developmental disabilities. *Behavior Analysis: Research and Practice, 19*(3), 232–240. <https://doi.org/10.1037/bar0000154>
- DeRosa, N. M., Roane, H. S., Bishop, J. R., & Silkowski, E. L. (2016). The combined effects of noncontingent reinforcement and punishment on the reduction of rumination. *Journal of Applied Behavior Analysis, 49*(3), 680–685. <https://doi.org/10.1002/jaba.304>
- Ek, K. E., Miltenberger, R. G., & Valbuena, D. (2016). Promoting physical activity among school-age children using feedback, goal setting, and rewards. *Behavior Analysis: Research and Practice, 16*(1), 41–46. <https://doi.org/10.1037/bar0000029>
- Ennett, T. M., Zonneveld, K. L. M., Thomson, K. M., Vause, T., & Ditor, D. (2020). Comparison of two TAGteach error-correction procedures to teach beginner yoga poses to adults. *Journal of Applied Behavior Analysis, 53*(1), 222–236. <https://doi.org/10.1002/jaba.550>
- Erath, T. G., DiGennaro Reed, F. D., Sundermeyer, H. W., Brand, D., Novak, M. D.,

- Harbison, M. J., & Shears, R. (2020). Enhancing the training integrity of human service staff using pyramidal behavioral skills training. *Journal of Applied Behavior Analysis, 53*(1), 449–464. <https://doi.org/10.1002/jaba.608>
- Ferguson, J. L., Cihon, J. H., Leaf, J. B., Van Meter, S. M., McEachin, J., & Leaf, R. (2019). Assessment of social validity trends in the journal of applied behavior analysis. *European Journal of Behavior Analysis, 20*(1), 146–157. <https://doi.org/10.1080/15021149.2018.1534771>
- Flanagan, O. J. (1982). Quinean ethics. *Ethics, 93*(1), 56–74. <https://doi.org/10.1086/292405>
- Foster, S. L., & Mash, E. J. (1999). Assessing social validity in clinical treatment research: Issues and procedures. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 67*(3), 308–319. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.67.3.308>
- Granmo, S., Andresen, M. L., Begdouri, L. R., Løkke, J. A., & Halvorsen, L. R. (2017). Tidsbasert presentasjon av stimuli med forsterkereffekt og redusert alarmringing hos en person med demens. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse, 44*(1), 25–29.
- Gresham, F. M., & Lopez, M. F. (1996). Social validation: A unifying concept for school-based consultation research and practice. *School Psychology Quarterly, 11*(3), 204–227. <https://doi.org/10.1037/h0088930>
- Griffith, K. R., Ramos, A. L., Hill, K. E., & Miguel, C. F. (2018). Using equivalence-based instruction to teach piano skills to college students. *Journal of Applied Behavior Analysis, 51*(2), 207–219. <https://doi.org/10.1002/jaba.438>
- Groves, E. A., & Austin, J. L. (2019). Does the Good Behavior Game evoke negative peer pressure? Analyses in primary and secondary classrooms. *Journal of Applied Behavior Analysis, 52*(1), 3–16. <https://doi.org/10.1002/jaba.513>
- Hansen, R., & King, D. (2013). *Sterilized by the state: Eugenics, race, and the population scare in twentieth-century North America*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139507554>
- Hayes, L. J., & Tarbox, J. (2007). Ethics and values in behavioral perspective. In J. W. Jacobson, J. A. Mulick & J. Rojahn (Eds.), *Handbook of intellectual and developmental disabilities* (pp. 691–717). Springer Science+Business Media. https://doi.org/10.1007/0-387-32931-5_35
- Helse- og omsorgstjenesteloven (2011). Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. LOV-2011-06-24-30. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30?q=helse%20-og%20omsorgstjenesteloven>
- Hocutt, M. (2010). Morality: What in the world is it? *Behavior and Philosophy, 38*, 31–48.
- Hocutt, M. (2013). A behavioral analysis of morality and value. *The Behavior Analyst, 36*(2), 239–249. <https://doi.org/10.1007/BF03392311>
- Holden, B. (2007). Hvordan kan vi snakke om atferdsanalyse til andre enn atferdsanalytikere? *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse, 34*(4), 201–218.
- Holden, B., & Gitlesen, J. P. (2006). A total population study of challenging behaviour in the county of Hedmark, Norway: Prevalence, and risk markers. *Research in Developmental Disabilities, 27*(4), 456–465. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2005.06.001>
- Hood, S. A., Olsen, A. E., Luczynski, K. C., & Randle, F. A. (2020). Improving accepting and giving compliments with individuals with developmental disabilities. *Journal of Applied Behavior Analysis, 53*(2), 1013–1028. <https://doi.org/10.1002/jaba.662>
- Howlett, M. A., Sidener, T. M., Progar, P. R., & Sidener, D. W. (2011). Manipulation of motivating operations and use of a script-fading procedure to teach mands for location to children with language delays. *Journal of Applied Behavior*

- Analysis*, 44(4), 943–947. <https://doi.org/10.1901/jaba.2011.44-943>
- Isaksen, J., & Karlsen, A. (2013). *Innføring i atferdsanalyse*. Universitetsforlaget.
- Jenssen, A. G. (2012). Brukermedbirkning: hva er så det? I A. G. Jenssen & I. M. Tronvoll (Red.), *Brukermedvirkning: likeverd og annerkjennelse* (s. 42–53). Universitetsforlaget
- Jullumstrø, T. (2017). Behandling av sengeværing basert på forsterkning av skriftlig sann rapportering om tørr truse og seng. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, 44(2), 79–86.
- Kazdin, A. E. (2011). *Single-case research designs: Methods for clinical and applied settings*. Oxford University Press.
- Kennedy, C. H. (1992). Trends in the measurement of social validity. *The Behavior Analyst*, 15(2), 147–156. <https://doi.org/10.1007/BF03392597>
- Kroken, J., & Holden, B. (2008). Behandling av skolenekting hos en ungdom med lett utviklingshemning. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, 35(3), 141–149.
- Lambert, J. M., Copeland, B. A., Karp, E. L., Finley, C. I., Houchins-Juarez, N. J., & Ledford, J. R. (2016). Chaining functional basketball sequences (with embedded conditional discriminations) in an adolescent with autism. *Behavior Analysis in Practice*, 9(3), 199–210. <https://doi.org/10.1007/s40617-016-0125-0>
- Lee, G. T., Xu, S., Zou, H., Gilic, L., & Lee, M. W. (2019). Teaching children with autism to understand metaphors. *The Psychological Record*, 69(4), 499–512. <https://doi.org/10.1007/s40732-019-00355-4>
- Lerman, D. C., Iwata, B. A., & Hanley, G. P. (2013). Applied behavior analysis. I G. J. Madden, W. V. Dube, T. D. Hackenberg, G. P. Hanley & K. A. Lattal (Red.), *APA Handbook of Behavior Analysis: Vol. 1. Methods and principles* (s. 81–104). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13937-004>
- Leslie, J. C. (1997). Ethical implications of behavior modification: Historical and current issues. *The Psychological Record*, 47(4), 637–648. <https://doi.org/10.1007/BF03395250>
- Lora, C. C., Kisamore, A. N., Reeve, K. F., & Townsend, D. B. (2020). Effects of a problem-solving strategy on the independent completion of vocational tasks by adolescents with autism spectrum disorder. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 53(1), 175–187. <https://doi.org/10.1002/jaba.558>
- Løkke, J. A., Orm, S., & Strømgren, B. (2020). Kort rapport: måling av sosial validitet i studier publisert i Norsk tidsskrift for atferdsanalyse. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, 47(1), 1–4.
- Martin, G., & Pear, J. (2015). *Behavior modification: What it is and how to do it* (10th ed.). Pearson Education.
- Mattson, S. L., & Pinkelman, S. E. (2020). Improving on-task behavior in middle school students with disabilities using activity schedules. *Behavior Analysis in Practice*, 13(1), 104–113. <https://doi.org/10.1007/s40617-019-00373-2>
- Metz, B., & Mulick, J. A. (2005). Autism: A late-20th-century fad magnet I J. W. Jacobson, R. M. Foxx & J. A. Mulick (Red.), *Controversial therapies for developmental disabilities* (s. 237–263). Lawrence Erlbaum Associates.
- Moore, J. (2009). Why the radical behaviorist conception of private events is interesting, relevant, and important. *Behavior and Philosophy*, 37, 21–37.
- Moore, J., & Cooper, J. O. (2003). Some proposed relations among the domains of behavior analysis. *The Behavior Analyst*, 26(1), 69–84. <https://doi.org/10.1007/BF03392068>
- Morris, E. K. (1992). The aim, progress, and evolution of behavior analysis. *The Behavior Analyst*, 15(1), 3–29. <https://doi.org/10.1007/BF03392582>
- Muller, J. Z. (2019). *The tyranny of metrics*. Princeton University Press.

- Murtonen, M. (2005). University students' research orientations: Do negative attitudes exist toward quantitative methods? *Scandinavian Journal of Educational Research, 49*(3), 263–280. <https://doi.org/10.1080/00313830500109568>
- Nordyke, N. S., Baer, D. M., Etzel, B. C., & LeBlanc, J. M. (1977). Implications of the stereotyping and modification of sex role. *Journal of Applied Behavior Analysis, 10*(3), 553–557. <https://doi.org/10.1901/jaba.1977.10-553>
- O'Donohue, W., & Ferguson, K. E. (2011). Behavior analysis and ethics. I W. W. Fisher, C. C. Piazza & H. S. Roane (Red.), *Handbook of applied behavior analysis* (s. 489–497). Guildford Press.
- O'Grady, A. C., Reeve, S. A., Reeve, K. F., Vladescu, J. C., & Lake, C. M. J. (2018). Evaluation of computer-based training to teach adults visual analysis skills of baseline-treatment graphs. *Behavior Analysis in Practice, 11*(3), 254–266. <https://doi.org/10.1007/s40617-018-0266-4>
- Otalvaro, P. A., Krebs, C. A., Brewer, A. T., Leon, Y., & Steifman, J. S. (2020). Reducing excessive questions in adults at adult-day training centers using differential-reinforcement-of-low rates. *Journal of Applied Behavior Analysis, 53*(1), 545–553. <https://doi.org/10.1002/jaba.603>
- Pasient- og brukerrektighetsloven (1999). Lov om pasient- og brukerrektigheter. LOV-1999-07-02-63. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63?q=pasient%20og%20brukerrektighet>
- Pawlik, B., & Perrin, C. J. (2020). Reducing speech disfluencies during public speaking using brief habit reversal. *Journal of Applied Behavior Analysis, 53*(2), 1080–1088. <https://doi.org/10.1002/jaba.627>
- Phillips, L. A., Fritz, J. N., Rettig, L. A., & Martin, K. E. (2019). Diaphragmatic breathing as treatment for escape-maintained aggression. *Behavioral Interventions, 34*(2), 216–230. <https://doi.org/10.1002/bin.1663>
- Quine, W. V. (1973). *The roots of reference*. Open Court.
- Quine, W. V. (1978). On the nature of moral values. I A. I. Goldman & J. Kim (Red.), *Values and morals* (s. 37–45). Springer Science+Business Media.
- Quintero, L. M., Moore, J. W., Yeager, M. G., Rowsey, K., Olmi, D. J., Britton-Slater, J., Harper, M. L., & Zezenski, L. E. (2020). Reducing risk of head injury in youth soccer: An extension of behavioral skills training for heading. *Journal of Applied Behavior Analysis, 53*(1), 237–248. <https://doi.org/10.1002/jaba.557>
- Raz, M. (2013). *The lobotomy letters: The making of American psychosurgery*. University of Rochester Press. <https://doi.org/10.7722/j.ctt2t1hb>
- Rekers, G. A., & Lovaas, O. I. (1974). Behavioral treatment of deviant sex-role behaviors in a male child. *Journal of Applied Behavior Analysis, 7*(2), 173–190. <https://doi.org/10.1901/jaba.1974.7-173>
- Rekers, G. A., Lovaas, O. I., & Low, B. (1974). The behavioral treatment of a “transsexual” preadolescent boy. *Journal of Abnormal Child Psychology, 2*(2), 99–116. <https://doi.org/10.1007/BF00919093>
- Robison, M. A., Mann, T. B., & Ingvarsson, E. T. (2020). Life skills instruction for children with developmental disabilities. *Journal of Applied Behavior Analysis, 53*(1), 431–448. <https://doi.org/10.1002/jaba.602>
- Ruiz, M. R., & Roche, B. (2007). Values and the scientific culture of behavior analysis. *The Behavior Analyst, 30*(1), 1–16. <https://doi.org/10.1007/BF03392139>
- Schwartz, I. S., & Baer, D. M. (1991). Social validity assessments: Is current practice state of the art? *Journal of Applied Behavior Analysis, 24*(2), 189–204. <https://doi.org/10.1901/jaba.1991.24-189>
- Skinner, B. F. (1971). *Beyond freedom and dignity*. Hackett Publishing.
- Skjervheim, H. (1964). *Vitskapen om*

- mennesket og den filosofiske refleksjon. Johan Grundt Tanums forlag.
- Sparby, L. E. (2008). *Kritikken av behaviorismen: En atferdsanalytiker og en kritiker sine oppfatninger om atferdsanalysens tilnærming til vitenskap* [Upublisert masteroppgave]. Universitetet i Tromsø.
- Stahmer, A. C., Schreibman, L., & Powell, N. P. (2006). Social validation of symbolic play training for children with autism. *Journal of Early and Intensive Behavior Intervention, 3*(2), 196–210. <https://doi.org/10.1037/h0100332>
- Stannis, R. L., Crosland, K. A., Miltenberger, R., & Valbuena, D. (2019). Response to bullying (RTB): Behavioral skills and in situ training for individuals diagnosed with intellectual disabilities. *Journal of Applied Behavior Analysis, 52*(1), 73–83. <https://doi.org/10.1002/jaba.501>
- Stauch, T. A., Plavnick, J. B., Sankar, S., & Gallagher, A. C. (2018). Teaching social perception skills to adolescents with autism and intellectual disabilities using video-based group instruction. *Journal of Applied Behavior Analysis, 51*(3), 647–666. <https://doi.org/10.1002/jaba.473>
- Strømgren, B., Løkke, J. A., & Orm, S. (2020). Måleegenskaper ved en skala for sosial akseptabilitet. En pilotstudie. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse, 47*(2), 63–79.
- Tahir, M., Sword, C., & Feldman, M. (2015). Evaluation of a game-based parent education intervention to increase positive parent–child interactions in parents with learning difficulties. *Behavior Analysis: Research and Practice, 15*(3-4), 187–200. <https://doi.org/10.1037/bar0000022>
- The Society for the Experimental Analysis of Behavior, & LeBlanc, L. A. (2020). Societal changes and expression of concern about Rekers and Lovaas' (1974) Behavioral treatment of deviant sex-role behaviors in a male child. *Journal of Applied Behavior Analysis, 53*(4), 1830–1836. <https://doi.org/10.1002/jaba.768>
- Thompson, T. (2017). Fort Skinner in the desert: The emergence and dissolution of the Arizona State University's behavior analysis program 1955–70. *Behavior and Social Issues, 26*, 27–50. <https://doi.org/10.5210/bsi.v26i0.7107>
- Trucil, L. M., Vladescu, J. C., Reeve, K. F., DeBar, R. M., & Schnell, L. K. (2015). Improving portion-size estimation using equivalence-based instruction. *The Psychological Record, 65*(4), 761–770. <https://doi.org/10.1007/s40732-015-0146-z>
- Vandbakk, M., Steingrimsdottir, H. S., & Finstad, J. (2019). Økt utføring av hverdagsaktiviteter gjennom atferdsavtaler. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse, 46*(1), 15–28.
- Vogeltanz, N. D., & Plaud, J. J. (1992). On the goodness of Skinner's system of naturalistic ethics in solving basic value conflicts. *The Psychological Record, 42*(4), 457–468. <https://doi.org/10.1007/BF03399615>
- Walmsley, C., & Fuqua, W. (2018). Memory deficits in older adults: Evaluating spaced retrieval with multiple probe techniques. *Behavior Analysis: Research and Practice, 18*(1), 62–77. <https://doi.org/10.1037/bar0000081>
- Winkler, R. C. (1977). What types of sex-role behavior should behavior modifiers promote? *Journal of Applied Behavior Analysis, 10*(3), 549–552. <https://doi.org/10.1901/jaba.1977.10-549>
- Wolf, M. M. (1978). Social validity: The case for subjective measurement or how applied behavior analysis is finding its heart. *Journal of Applied Behavior Analysis, 11*(2), 203–214. <https://doi.org/10.1901/jaba.1978.11-203>